

Sant Celoni, cap territorial

JOSEP BAUCELLS I REIG

El present text vol ser una aportació entorn al paper protagonitzat durant segles pel nucli de Sant Celoni, arran de l'empenta que li donaren persones, seculars o eclesiàstiques desconegudes la majoria, durant segles fins a l'entrada de l'estat actual que ho ha modificat tot. Sant Celoni va tenir un paper molt important de mà de la gent que ho va endevinar per la seva situació amb referència tant a l'àmbit local com en el general.¹ Ho veurem una mica més gràcies als temes següents, si bé queden obertes encara les portes per a noves aportacions.

Es tracta, ni més ni menys, de la distribució de càrrecs per part dels bisbes a fi de garantir el millor ambient general, fruit de les actuacions personals, en tots els àmbits, ni que fos des de l'òptica eclesiàstica.

En efecte, la vigilància i la correcció de la conducta dels clergues, que llavors eren gairebé el deu per cent de la societat i tenien un influx evident sobre el conjunt, des d'inicis del segle XIV, eren delegades pel bisbe en uns quatre clergues, a base de dividir el territori diocesà en quatre zones geogràfiques, en les quals es decidien les qüestions menors –aquest concepte és el que defineix la missió que tenia un clergue encomanada directament pel prelat diocesà–. L'encarregat ho acomplia i ell havia de donar relació del que feia al prelat. Un era el clergue que s'ocupava de la ciutat i del territori adjunt, i, com sigui que legalment se l'anomenava oficial, el territori assignat es deia Oficialat. I els altres tres territoris van

¹ Josep BAUCELLS REIG, *Vivir en la Edad Media: Barcelona y su entorno en los siglos XIII y XIV (1200-1344)*, vol. I. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Intitución Milá y Fontanals. Departamento de Estudios Medievales, pàg. 111-119.

rebre la titulació de Deganat, i el responsable era el degà. Aquesta decisió prou antiga va mostrar-se sempre efectiva i va arribar a finals del segle XX en què de fet es deixà al cove dels trastos vells. En aquesta situació i des de ben aviat Sant Celoni va gaudir d'un estatut especial, des d'un àmbit gairebé semblant al del deganat al principi i després com a representant d'un grup de dotze parròquies.

La informació present es basa sobretot en els fons documentals de l'Arxiu Diocesà de Barcelona i en part en els fons de l'arxiu de la Catedral de Barcelona, en el sentit que el nucli geogràfic de Sant Celoni i la seva parròquia formaren part durant segles del territori diocesà de Barcelona. En el nostre àmbit, aquest tema no ha estat objecte d'un estudi fort, tret dels apunts manuscrits en tres volums molt gruixuts que va deixar escrits sobre el present tema l'arxiver diocesà Antoni Campillo, sota el títol en la primera paraula "Speculum", és a dir, mirall. Es guarden els originals a l'Arxiu Diocesà i una còpia a mà contemporània al de la catedral: "Speculum Officialatus", "Speculum Decanatus Vallensis", i "Speculum Decanatus Poenitensis et Appiariae". Amb el títol Deganat ben remarcats en els volums corresponents. Uns volums molt gruixuts i amb cobertes esmaltades de claus metàl·lics.

Pot interessar saber que als fons de l'Arxiu Diocesà de Barcelona es contenen tota mena de dades amb referència a l'activitat de la gent. En aquest aspecte i com a mostra poso aquí unes dades de l'any 1886, que va presentar al bisbe, com a preparació de la visita que el prelat hi havia de fer tot seguit de rebre l'informe previ, redactat pel "cura ecónomo arcipreste" Pau Costa i Miquel.² Ho poso en l'adjunt requadre.

Cases reunides	530
De camp amb les del pont	50
Total	580
Total persones (el text diu ànimes)	2.500
No compleixen amb el deure pasqual	200 (unes), homes la majoria
Escoles:	
Dues	Uns 70 alumnes cada una
Una elemental municipal de nenes	20/30 alumnes
Col·legi de Germanes: pàrvuls-elemental-superior-especial per obreres adultes i "sirvientas"	60 pàrvuls
Dues cosidores (no es diuen escola)	30 nenes de 7 a 15 anys
Llibres de l'Arxiu Parroquial:	Unes 80 nenes
Baptismes	14

2 ADB, VP 94, plec 135, 13 folis.

Confirmacions,	4
Òbits (Defuncions)	14
Altres	6
Fundacions	2
Censos i censals	1
Dotalies	1
Pergamins (documents en pergamí ben posats)	-
Responsables:	-
Pau Costas Miquel	40 anys - ecònom
Antoni Miret Massó	30 anys - vicari
Esteve Pou Cot	35 anys - organista – festes a Vilardell
400 aniversaris cantats cada any	-
Gran nombre de misses pels difunts resades	-
Cementiri del municipi administrat pel rector	-

ELS DEGANATS

Com ja he indicat, el territori geogràfic barceloní es repartí en quatre zones. Ben segur que s’organitzaren a finals del segle XIII, ja que el degà del Penedès és citat ja l’any 1303, el del Vallès el 1305 i el de Piera el 1336, i l’Oficialat no és esmentat en aquells moments, per més que era un element indispensable. El bisbe nomenava el responsable, que no calia que fos el rector de la població cap del deganat. Un exemple sobre el Vallès ens il·lustra bé: Sant Celoni -és a dir, la parròquia de Sant Martí de Pertegàs i el seu terme- el dia 15 d’octubre de 1591 va rebre la visita d’Antic Magrell, que era a la vegada rector de Sant Pere de Bigues i degà del Vallès i fou atès pel rector de Sant Martí Bernat Bonamundó, prevere.³

La creació territorial en deganats es va implantar, sens dubte, per facilitar la resolució de conflictes en uns segles en què les distàncies es resolien totes a peu, tret dels pocs senyors que anaven a cavall, i els de fora havien de traslladar-se a la capital; no sense contrarietats per a la majoria que cometien faltes d’un import econòmic bastant a l’abast de la majoria i alguns una mica més; però tenien com a límit l’import de 100 sous com a màxim. Al bisbat de Barcelona es va resoldre a finals del segle XIII amb la creació dels deganats del Vallès i Penedès i aviat s’hi uní el de Piera, mentre les zones properes a la ciutat quedaven sota la competència del clergue que s’ocupava del palau episcopal en qualitat de representant oficial del bisbe, d’on es derivà el nom Oficialat aplicat a aquest conjunt. Els deganats tenien també altres competències, essent una d’elles molt

3 ADB, *Visites Pastorals* 52, folis 1r-3v. Sobre els noms i el cognom hi ha diversitat. Per exemple, en el mateix text es llegeix “Amicum Nagrell”.

coneguda gràcies a la nombrosa documentació que va originar, ja que ben aviat de la constitució dels deganats es va resoldre a nivell diocesà que cada parella que es casava havia de donar un import a l'obra de la seu d'acord amb la seva situació econòmica, que anava des de la gratuïtat fins pagar un import superior al d'un sou d'un rector durant un any. La documentació creada per aquest motiu, que va acabar-se el 1905, va ser la confecció de llistes en uns llibres anomenats "Esposalles". Biennals el de l'Oficilitat i de diversos anys els dels tres deganats, i que són una font informativa de primer ordre. A la vegada cal tenir en compte que el nom donat a aquestes zones: oficialitat i deganat, va quedar en la mentalitat eclesiàstica que en els darrers decennis del segle XX es va aplicar amb continguts diferents. Cal tenir-ho en compte, si un entra en aquest bosc de gran riquesa vegetal.⁴

Sobre l'existència de deganats –almenys el nom, encara que no em consta el seu abast jurídic– en altres indrets del nostre ambient històric i cultural, l'autor de la nota "deganat" publicada al Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya ho informa prou bé⁵ i indica que deganat és un "nom que es donà de vegades a determinats territoris diocesans", i a la paraula deganat exposa els cops que va emprar-se en els diversos bisbats: a Solsona dos deganats, a Tarragona un, a Urgell un (la Vall d'Aran), a Vic cinc al segle XVI i a Barcelona dos i un, Piera, que ell indica "extraordinàriament", en una expressió ajustada sols al moment de la seva recreació i un temps curt per ser usual aviat i fins al seu final històric uns anys més tard junt amb els altres dos: Vallès i Penedès, com es veu un xic més endavant. També es troba informació breu a la Gran Enciclopèdia Catalana.⁶ Deixo de banda

4 Per exemple, en l'eufòria de les novetats arran d'haver-se celebrat el concili general Vaticà II, el bisbat de Barcelona, amb l'objectiu de millorar en el possible l'atractiu pastoral de les parròquies del bisbat, va organitzar el territori a base de molts arxiprestats, de manera que s'ideà la fórmula per a fer-ho tot més efectiu: un conjunt d'arxiprestats comptarien amb un clergue al davant amb el nomenament de degà. Així per a la "constitució d'un degà dels arxiprestos a cada subzona de Barcelona-Centre", va posar-se en marxa a partir del 24 de setembre de 1992, "per al bon funcionament de la zona pastoral de Barcelona-Centre", i a ell pertocava "presidir les reunions dels arxiprestos i de les activitats de la subzona i representar el Sr. Arquebisbe... vetllar pel pla pastoral..., atendre les situacions personals dels preveres", segons el decret de l'arquebisbe Ricard Mª Carles. El nom és el mateix, la seva funció bastant diferent a la d'abans. De manera que va quedar en la mentalitat dels preveres actius de llavors, que havien actuat els degans en gran nombre i molta activitat. Ben diferent és aquesta panoràmica de la secular heretada fins aleshores. ACB, *Butlletí de l'Arquebisbat de Barcelona*, any 1992, pàg. 440-441.

5 Volum II per Editorial Claret, Barcelona 2000, veus "degà" i "deganat", a les pàg. 9 i 10.

6 Gran Enciclopèdia Catalana, per Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1974. L'autor informa que "a partir del concordat amb Espanya el 1851, pel qual foren creats nous arxiprestats, el nom i l'ofici de degà foren reservats per a les antigues circumscripcions

la història dels límits deganals que van variar, tal com el deganat del Vallès al principi i fins al final de l'Edat Mitjana va incloure totes les parròquies del Maresme fins a la vora de la ciutat al riu Besòs.

Quant al deganat de Piera,⁷ cal saber que la zona des de bon principi no va ser mai part del deganat veí, i que el rector al principi va rebre el dictat de vice-gerent de l'oficial de Barcelona i va disposar dels drets propis dels degans;⁸ ja que, originat al mateix temps que els altres, va caure tot seguit en el silenci fins que, a remolc de les autoritats civils que ho reclamaren al bisbe en la seva visita pastoral a Piera el 1336, el prelat els atengué ràpidament i posà en marxa el tema que ja no el va deixar mai més.⁹ Cert és que, llavors i durant una temporada un xic llarga, el responsable actuava amb la deguda independència sobre el tema en tant que vice-gerent de l'oficial de Barcelona

Torre de la Força de Sant Celoni (segle XI) (fotografia de J.M. Panareda).

i, per aquest motiu de moment no li esqueia dir-se deganat ni degà el seu director. Més endavant ja es parla amb tota naturalitat dels deganats del Vallès, Penedès i Piera. Per exemple, el bisbe Martí Martínez del Villar, en un text de 31 de juliol de 1574, redactat tot en català, s'adreçava "als

diocesanes, com és el cas de l'actual bisbat de Barcelona, que manté deganats a Garnollers, Vilafranca i Piera". A la veu "Degà -ana".

7 ADB, *Registres Comuns* 66, de 1571 a 1578, fol. 93v.

8 Un exemple, és el nomenament de Berenguer de Marganell l'any 1342, que era el prevere "*gerente vices officilis nostri in villa Apiaria*". ADB, *Visites Pastorals* 5, foli 68v. A l'any 1370 el bisbe va autoritzar el degà del Penedès a entendre en causes del deganat de Piera. ADB, *Notularum Communium* 36, de 1370, folis 1, 4, 5, etc.

9 Es degué, sens dubte, a l'embolic deduït de la poca documentació conservada, a causa de la pèrdua de la pertinent documentació, car es fa difícil que el bisbe atengués amb tanta rapidesa la petició dels prohoms de Piera en un assumpte prou important. L'autor ha d'indicar que no acaba d'entendre l'expressió de la nota publicada a l'Enciclopèdia eclesiàstica, quan es diu que a Barcelona hi hagué dos deganats i "extraordinàriament rebé aquest nom el districte de Piera".

venerables y amats nostres los degans de Vilafranca de Penedès y del Vellhers (per Vallès), y de Piera".¹⁰

El deganat del Vallès, al principi, va incloure el sector del Vallès que modernament se n'ha dit Vallès oriental i que limita al sud-oest amb el riu Ripoll i la zona del Maresme. El que més ens interessa ara i aquí, sense anar més enllà en la present aportació, sí que cal dir que en un principi, almenys durant la primera meitat del segle XIV, la capital del deganat del Vallès era Caldes de Montbui.¹¹ En això, uns textos episcopals relacionen el deganat i Caldes de Montbui durant la temporada que va ser-ne degà Guillem de Mont-rodon i que segurament comptava amb l'ajuda de Ramon Gurri. Els cognoms dels quals corresponen a dos indrets del poble de Taradell, del qual jo en sóc natural, denominats avui dia i després de tants segles com a Mont-rodon (des de l'extinció dels senyorius l'any 1809 i com a resultat quelcom posterior de petits nuclis semiindependents que l'amo de Mont-rodon va passar vers el 1853 al terme veí de Tona i així continua encara, però és del terme parroquial de Taradell) i el Gurri. En efecte, Gurri substituïa de fet Mont-rodon, a causa de la manca d'energies per la seva vellesa, segons el text contemporani del nomenament de Gurri. De manera que, si el degà residia a la seu, és a dir, a Caldes de Montbui, el suplent ho feia a Granollers, com a símbol de la importància que aquest terme anava agafant fins a quedar-se amb el deganat. L'ajudant Gurri, entre les obligacions, tenia la d'anar cada dia de mercat setmanal a Sabadell i a Sant Celoni, a fi d'atendre els assumptes que es ventilaven al marge de la legalitat i que en la part de despeses o assumptes l'import no havia de passar de 100 sous.

Aquesta situació es va mantenir un munt de segles i va sobreviure a l'organització diocesana que va rebre l'enorme revulsiu de l'ambient creat entorn al Concordat entre la Santa Seu i el regne d'Espanya el 1851, que va imposar a tots els bisbats una nova estructuració basada exclusivament en territoris, d'extensió més reduïda, anomenats arxiprestats.¹² Arran de la nova creació territorial, doncs, la modalitat territorial dels arxiprestats amb els seus límits geogràfics, no va suposar al bisbat de Barcelona la desaparició dels deganats, sinó que continuaren essent vigents, encara que sovint s'escapen de la documentació. Així ho rebla perfectament, el

10 ADB, *Registres Comuns* 66, de 1571 a 1578, foli 93v.

11 Al *Registre Comuns* de l'Arxiu Diocesà de 5 de setembre de 1346, la residència del degà del Vallès continuava a Caldes de Montbui i el notari, per millor atendre els temes, havia de tenir una oficina també a Granollers. ADB, *Notularum Communium* 14, de 1345 a 1348, fol. 111.

12 Posteriorment al Dret Canònic del 1917, es permetia la nomenclatura antiga en consignar que els bisbats es distribuïren en regions o districtes, anomenats vicariats foranis, deganats, arxiprestats, etc, així és el canó 217 punt 1.

nomenament de Ferriol Agulló, com a arxipreste de Granollers, amb la indicació que és “también cura párroco, agregándole el cargo de Deán del propio deanato”, el 7 d'agost de 1859.¹³

I que era així ho va determinar el prelat de Barcelona quan la nova organització ja s'havia decidit en totes les minúcies i es va posar en marxa, de mà d'un decret episcopal. En efecte, al primer volum dels butlletins que es posaren en marxa, en el primer i amb data del 23 de gener de 1858, el secretari de Cambra va escriure (en castellà com era obligatori) que ja s'havia fet la nova divisió d'arxiprestats, a la vegada indicava que de “Senceloni” n'era rector Joaquim Miret. Però tot seguit hi consta el “Catàleg de les parròquies del bisbat de Barcelona per l'orde dels Deganats que, malgrat tot, continuaren existents encara pels assumptes que han realitzat fins ara i seguiran així, mentre no es disposi d'altra manera”.¹⁴ I afegeix la llista de tots amb els noms de les parròquies, de manera que el Deganat del Vallès comptava amb 67, incloent-hi naturalment les parròquies del Montseny, bé que ara sota el propi arxipreste, que continuava amb els drets menors heretats de l'antiguitat, com veurem tot seguit.¹⁵ I així va seguir, sense cap rebombori ni esclat fins a finals del segle XX.¹⁶ La comesa de degà en els antics districtes de l'Oficialitat i els tres deganats del Vallès, Penedès i Piera es va mantenir fins a la retallada territorial del bisbat.¹⁷ Disposo de tres exemples de la seva continuïtat: El primer, el proporciona la nota necrològica del 10 de febrer de 1858 sobre la defunció de Joan Codina, degà i arxipreste “del deanato y arciprestazgo de Piera”, que per nomenament episcopal va ser substituït tot seguit per Jaume Tutusaús, qui era rector de la vila de Piera.¹⁸ El segon, també bestret d'una nota necrològica de finals de 1923, exposa la defunció de Josep Clotet i

13 *Boletín Oficial Eclesiástico del obispado de Barcelona*, núm. 1, de 2 de gener de 1859, a les pàg. 511-512.

14 Per a qui li resulti interessant el text original, és el següent: “Catálogo de las parroquias del obispado de Barcelona por el orden de Deanatos. Habiendo insertado en el número anterior el catálogo de las parroquias de este obispado por el orden de arciprestazgos según la nueva división que acaba de hacerse, vamos a insertarlo otra vez según el orden de los antiguos Deanatos, que continuarán todavía para los efectos que venían ejerciéndose y que desempeñarán todavía hasta que otra cosa se disponga”.

15 Se l'anomena com a part del Deganat del Vallès. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona*, any 1858, pàg. 56, a més de pàg. 55 i 58-60.

16 Del 1968 encara hi ha un apunt de la seva existència.

17 Ja consta escrit, a *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 6, Enciclopèdia Catalana S.A., Barcelona 1974, pàg. 89 al mot Degà -na, “a partir del concordat amb Espanya el 1851, quan fets nous arxiprestats, el nom i l'ofici de degà foren reservats per a les antigues circumscripcions diocesanes, com és Granollers, Vilafranca i Piera”.

18 ACB, *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona* de 1858, pàg. 123.

Porta actual de l'antiga església de Sant Martí de Pertegàs (Sant Celoni) (fotografia de J.M. Panareda).

Aymerich i l'anomena rector i degà arxipreste de Granollers;¹⁹ i el tercer, que ja és del 1968, en què en citar, en un text sobre l'activitat del Vicariat general, remarca en el punt 3 les llicències matrimonials despatxades en els Deganats de Granollers, Piera i Vilafranca del Penedès.²⁰

AGLUTINADOR D'UN REDOL ESPECIAL

Sant Celoni va ser un nucli urbà que va créixer a l'interior de la zona emmurallada amb inclusió de l'ermita de Sant Celoni, que li donava el nom que va ser ben acceptat per tothom, i la nova església del 1703 com a parròquia de Sant Martí, junt a l'antiga zona camperola que disposava a fora del centre la primitiva església parroquial.²¹ Fins llavors es deia Pertegaç i se servia d'aquest topònim com a identificatiu de la parroquialitat de tot el seu terme, que havia assumit ja el nou nom de l'ermita.

Tot va anar endavant i va seguir el seu camí, enllà al segle XIX va superar la reordenació acordada el 1851 i va continuar vigent al bisbat de Barcelona fins a la darrereria de la segona meitat del segle XX, que, en l'ambient del

19 En castellà original indica: "párroco y Deán Arcipreste de Granollers". ACB, *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona*, de 1923, pàg. 384.

20 ACB, *Guia de la Iglesia en la archidiócesis de Barcelona*, 1969, pàg. 162.

21 Treball meu ja citat, editat a *Monografies del Montseny* 30, pàg. 236-237.

nou concili va deixar de banda totes les disposicions anteriors. Com se sap poc després, a inicis del XXI, exactament l'any 2004, tot el Vallès va passar a ser una part geogràfica del nou bisbat denominat Terrassa, per ser la seu del nou prelat, mentre el Penedès i Piera ho feia a la nova seu episcopal de Sant Feliu de Llobregat.

Sant Celoni formava part del Vallès, tot i que part del territori d'aquesta parròquia i de les veïnes es repartien l'extens territori de la formació muntanyosa, que els deixava una mica al marge de la resta, que es troba en la plana i en les vessants de les serralades marineres o interiors; fins al punt que a l'època mitjana final tot el territori marítim formava part del deganat del Vallès.

Ara bé, i al llarg dels segles, el nucli de parròquies del Montseny i de la serralada marinera a tocar d'aquell formaven un conjunt que tenia com a nucli bàsic el rector de la parròquia de Sant Martí de Pertegàs. Incloua el nucli habitat format al costat de la l'ermita de Sant Celoni, que va anar prenent tanta volada que va acabar per arrambar el nom Pertegàs i escampà arreu el de Sant Celoni, ni que no fos fins al 1703 que aquell nucli emmurallat hostatgés una nova església aixecada per ser la parroquial, a partir d'aquell any. En aquest sentit, Sant Celoni va formar un redol de parròquies, que es mantingué al llarg dels segles, encara que en els drets annexes a aquesta consideració es va anar de més a menys. És de remarcar que Sant Celoni va gaudir d'una consideració especial en el conjunt del bisbat, sense que es donés en cap altre lloc, com a part del deganat del Vallès; de manera que, al llarg dels segles, el rector de Sant Celoni mereixia una atenció especial per part del Degà del Vallès, amb la mirada posada sempre en les decisions episcopals. Vegem-ho.

El que queda ben clar és que durant més de cent anys, Sant Celoni i els rectors veïns gaudiren de superior en el rector o prevere encarregat de Sant Celoni. Més endavant, sense que ens consti cap data, va ser el seu superior com a degà el titular del Vallès, mentre que el rector de Sant Celoni va continuar amb algun servei, que es pot expressar en el dir "veïnatge de Sant Celoni", que en la documentació de segles posteriors al quinze es va utilitzar sovint.

Aquesta singularitat conjugava la formació del terreny i la importància en nombre d'habitants del nou nucli, i el seu rector era considerat com el gran de la colla, no sense un reconeixement pràctic dels responsables del deganat del Vallès i del bisbat de Barcelona. Era el bisbe el qui, d'acord amb les lleis canòniques, podia decidir sobre la marxa de la vida, fins al punt que va imperar en el si del deganat que el nucli de Sant Celoni anava una mica a la seva, sense arribar mai a la categoria de deganat. El bisbe

reconeixia que formava un nucli especial, sota el dictat de “veïnatge”, que vol dir que tots hi estaven d’acord, i en dir tots em refereixo tant a les dotze parròquies que se’n consideraven part com al degà del Vallès. Ja en ple segle XIV, un document episcopal del bisbe Guillem de Torrelles, del 27 de juliol de 1362, sobre la suficiència i legalitat del districte, del qual se n’ocupava Arnau de Calders com a degà del Vallès que decidia sobre les causes obertes, tant civils com criminals, a la vegada que sobre drets i motivacions entorn la vila de Sant Celoni, i el seu veïnatge sobre els quals com a degà del Vallès no podia exercir certa jurisdicció, i li atorgà el dret de fer-ho.²² Un cas semblant sobre deixes de difunts, repeteix el mateix concepte en dir que “en la vila de Sant Celoni, del nostre bisbat, i en el seu veïnatge, en el qual, vos, com a degà del Vallès no hi podeu exercir alguna jurisdicció”.²³

Aquest punt el va deixar escrit Campillo, amb relació a tot el temps des de la perspectiva del segle XVIII i va afirmar que de les dotze parròquies existents en el Veïnatge de la vila de Sant Celoni abans se n’ocupava una persona diferent a la del degà del Vallès, encara que no aporta cap document que ho avaluï. Sí que pressuposa una atenció quelcom al seu aire respecte a la resta del deganat. De manera que, en ple segle XV, se l’anomenava “comissió”, un concepte ja present en el nomenament del vice-gerent en el prevere Gurri i que després, a mitjan segle XV, formava part de la designació o facultats del degà del Vallès a qui el bisbe li confiava també “la comissió de Sant Celoni”.²⁴ Aital denominació és present a la portada del volum 4, de Visites Pastorals, i Campillo²⁵ afirma que el veïnatge de Sant Celoni havia anat separat del Vallès, de manera que en un document de 17 de novembre de 1455²⁶ i un altre de 19 de juliol de 1456 el bisbe va encomanar al degà del Vallès que exercís la jurisdicció també al lloc de Sant Celoni i les parròquies veïnes, que hi té el propi bisbe.²⁷

22 ADB, *Registre Comú* 22, anys 1361-1363, pàg. 83v.

23 A íd., foli132-132v.

24 ACB, *Speculum Decanatus Vallensis*, al primer full apunt 3.

25 Textos copiats a ACB, *Speculum Decanatus Vallensis*, pàg. 230-231.

26 ADB, LG 37, folis 161-162, tot el text. A l’inici es llegeix: “*Provisio Decanatus Vallensis et comissionis Sancti Celedonii*”.

27 ADB, LG 38, folis 9r-9v. Es llegeix al principi: “*Comissio facta discreto Bernardo Bou, presbitero, de locumt (sic) Decanatus seu officialatus comissionis ville Sancti Celedonii*”. I el vicari general, que era canonge i actuava en nom del bisbe Jaume Giralt, que de fet residia a Roma, però tenia les llicències expressos per a cada assumpte, i, per tant, concedia a Bernat Bou, beneficiat a Sant Martí de Pertegàs de la vila de Sant Celoni, “*jurisdictionem specialem quantum in dicto loco Sancti Celedonii et in parrochiis eidem adjacentibus dicto nomine habemus, dando et concedendo vobis plenam et liberam potestatem... in quirendi...*”.

Rectoria Vella al costat de l'antiga església de Sant Martí de Pertegàs (Sant Celoni) (fotografia de J.M. Panareda).

Des de principis del segle XV que el clergue de Sant Celoni (Pertegàs) va veure retallada la seva atribució, però no la corresponent al territori, de manera que a l'inici de la visita pastoral del 1421 efectuada pel delegat del patriarca de Jerusalem i bisbe de Barcelona, Francesc Climent, fa constar que visitarà les esglésies i els llocs religiosos del deganat del Vallès i de la comissió de Sant Celoni i del Maresme.²⁸ I el concepte "comissió" va fer-se ben present a la resta del citat segle com a part dels deures del degà del Vallès. Tant el 17 de novembre de 1455,²⁹ com el 19 de juliol de 1456 es repeteixen els mateixos conceptes en trametre al Degà del Vallès també la jurisdicció especial, tota la que té ell al lloc de Sant Celoni i les parròquies adjuntes.³⁰

28 ADB, *Visites Pastorals* 14, foli 1. El text diu en llatí i català: "*ecclesiae et loca religiosa infra Decanatum Vallensis comissionem Sancti Celaedonii e del Maresma citra et ultra rivum Basós*". Per tant, xoca una mica que Campillo indiqui que el canvi va donar-se a mitjan segle XV, *Speculum Decantus Vallensis*, al recto del primer full, mentre el document d'inicis del segle XV ja empra aquesta aplicació, com s'acaba de dir.

29 "*Provisio Decanatus Vallensis et comissionis Sancti Celedonii*", ADB: *Libri Gratiarum* 37, foli 161 r.

30 En llatí diu: "*Comissio facta discreto Bernardo Bou, presbytero, de locum (sic) Decanatus seu officialatus comissionis ville Sancti Celedonii, diocesis Barchinone*", "*Committentes etiam vobis / jurisdictionem specialem, quantam in loco Sancti Celedonii et in parochiis*

La norma sempre viva del veïnatge de Sant Celoni va continuar efectivament i el rector de Sant Celoni era el representant de les dotze parròquies del veïnatge. La tasca que va continuar al llarg dels sis segles següents, va consistir almenys en una doble comesa exercida anualment en la mateixa ocasió del dijous i divendres de la Setmana Santa. Ell era l’encarregat els dies abans de recollir els imports a pagar per les parròquies com a senet, és a dir, com a dret sinodal, per després el dijous ser ell l’encarregat d’anar a la catedral de Barcelona per assistir en nom dels dotze a la cerimònia de la consagració i benedicció dels sants Olis, omplir després una grossa crismera que portava per als sants olis, així com dipositar el citat import econòmic que cada parròquia havia d’aportar cada any al bisbe en la consideració de senet; i, retornava al poble, on l’endemà divendres els rectors veïns anaven a la vila de Sant Celoni a recollir la quantitat d’oli sagrat que precisaven anualment per realitzar les cerimònies religioses com l’administració del baptisme. Heus aquí en un quadre el nom de cada una de les dotze parròquies i la seva aportació econòmica.

Parròquia	Import en sous i diners	Parròquia	Import en sous i diners
Sant Martí de Pertegàs	4 s 4	Sant Esteve de Palautordera	4 s 4
– Sant Celoni	2 s 10	Santa Maria de Palautordeta	4 s 4
Vallgorguina	1 s	Olzinelles	4 s 4
Mosqueroles	2 s 10	Montnegre	4 s 4
Gualba	2 s 10	Riells	2 s 10
La Costa	2 s 10	Campins	4 s 4
El Montseny			
Total			41 s 2

NOTES, ARXIUS I BIBLIOGRAFIA

De cada tema he procurat donar la font documental pertinent alhora que de cada text només figura molt sovint una sola nota, ja que no cal ser abundós a vegades en què les fonts són extres, i curt si van primes, ja que la data concreta és única i vàlida. La seva interpretació pot variar evidentment segons els criteris del lector.

A vegades es fa servir l’abreujament: ADB, per Arxiu Diocesà de Barcelona, i ACB, per Arxiu de la Catedral de Barcelona.

eidem adjacentibus habemus". ADB, Libri Gratiarum 38, folis 9r-9v.; i ACB, Speculum Decanatus Vallensis, pàg. 230-231.